

פרשת האזינו – "כתבו לכם את השירה הזאת"

א. עדות השירה

"ועתה, תב לכם את השירה הזאת, ולְךָ את בני ישראל יִמְּ בפייהם, למען תהיה לי השירה הזאת לְעֵד בבני ישראל" (דברים ל"א, י"ט) שירת האזינו צריכה להיות שגורה על פינו¹ כמו קריאת שמע, כי היא עדות. על מה תעיד "השירה הזאת"?

השירה היא עדות נבואית מיוחדת שנאמרה למשה על מנת ללמד את העם בימיו האחרונים ממש. היא מתארת את ההיסטוריה הצפויה אחרי מות משה. מקופלים בה ימי השופטים והמלוכה, צרות מואב ועמון נגד ישראל, וכן סיסרא ומדין, פלשתים וארם, עד מצור שומרון והישועה מלחץ ארם. כל הצרות שלפני המעצמות, החורבנות והגלויות.

רמז לכך נמצא בלשון ספר מלכים על נבואת יונה בן אמיטי לישועת ישראל מיד בית חֲזָאֵל מלכי ארם:
"כי ראה ה' את עֲנֵי ישראל מְרָה מאד, ואפס עָצַר ואפס עָזַב ב'... (מלכים ב' י"ד, כ"ו)
ממש בלשון השירה.

ב. אין גלות בשירה

לפי הדברים שראינו לעיל, מסתבר שאין גלות בשירת 'האזינו'.

השירה אף מדגישה זו במילים: "אמרתי פְּאִיָּהֶם" (דברים ל', מ'), 'פְּאָה אותם'. דהיינו אשליכם לכל רוח ופֶּאָה, לקצה העולם. אמנם, לא עשיתי כך "מפני כעס אויב... פִּן יֹאמְרוּ דָּן רָמָה..." (וכפי שפירש רש"י).

הוכחה ברורה לכך שאין גלות בשירת 'האזינו' נמצאת בדילוג השירה מפרקי בראשית, הם "ימות עולם", ישר אל המִדְּרָה בלי להזכיר את גלות מצרים ולא את יציאת מצרים. ממילא, במקום שגלות מצרים לא נזכרת, אין מקום לגלות בכלל!

המודל של 'חורבן, גלות וגאולה' נמצא במוקד ברית הברכה והקללה (שם כ"ח-ל'). בשירת 'האזינו', לעומת זאת, יש מודל אחר, 'מצוקה וישועה'. לחץ וצרות מצד אויבים שכנים, קטנים ומרגיזים. בלי מעצמות גדולות "מקצה הארץ", בלי חורבן וגלות ובלי גאולה ותשובה. רק ישועת ה' לעמו על אדמתו, למען שמו הגדול הנקרא עלינו.

גם בימינו, אחרי חורבן הגולה בשואה וקיבוץ גלויות "מכל העמים" (שם ל', ג'), אנו ניצבים בארצנו הקטנה מול "לא עם",² ו"גוי נָבֵל" (שם ל"ב, כ"א), שמציק ופוגע בנו תדיר, כאשר כבר אין גלות. במקביל, אזהרת השירה מפני "יִשְׁמֵן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט" (שם ט"ו) ניצבת לפנינו במדויק, באור אדום.

אמנם לפי פירוש רמב"ן (שם מ') כוללת השירה גם את כל הגלויות. "אמרתי פְּאִיָּהֶם, שְׁ יִתֶּה מֶאֱנוֹשׁ זְכָרִים", והשלכתי אותם לכל רוח ופֶּאָה, עד קצה העולם. אבל, לא הִשְׁתִּי "מֶאֱנוֹשׁ זְכָרִים", בגלל "כעס אויב". לפי זה השירה כוללת את כל "ימות עולם" כולל הגלויות, את כל ההיסטוריה של עם ישראל.

אולם, גם לפי רמב"ן יש הבדל גדול בין שירת האזינו לבין הקללות (שם כ"ח-ל'). בברית הקללות, השיבה מן הגלויות תלויה בשיבת ישראל אל ה' (שם ל'). אולם, בשירת 'האזינו' אין בישועה שום תנאי של תשובה ועבודת ה'. ישועת ה' לישראל תבוא לבסוף למען שמו הגדול (כמו בנבואת יחזקאל ל"ו), ועל כך באה שבועת ה' בסוף השירה:

"כי אֶאֱאֵל שמים יְדִי, ואמרתי: הִי אֲנִי לְעַלְמִים"

(דברים ל"ב, מ')

2 במקום להתווכח אם הפלסטינים הם עם או 'לא עם', חשוב להבין, שה' מייסר אותנו גם ב"לא עם".

3 וזו, לדעת רמב"ן, ההוכחה החזקה ביותר בתורה נגד המינות הנוצרית.

1 דוד של אשתי, ר' דוד בריסק ז"ל שאלני פעם אם אני יודע שירת 'האזינו' בעל פה. להפתעתי, אמרתי באזניו את השירה מתחילה ועד סוף. אז סיפר לי איך בא עם כמה בחורים ירושלמים, שהתנדבו לבריגדה היהודית במלחמת העולם השנייה, ובאו להיפרד ממורם ורבים הרב שרגא פיבל פרנק זצ"ל. שאל אותם הרב: יודעים אתם שירת האזינו בעל פה? אמרו לו: לא! אמר להם: כל יהודי חייב לדעת, שהרי כתוב "כי לא תִשְׁכַּח מפי זרעו". זה אמנם על התורה בכלל, אבל במיוחד על שירת 'האזינו' – תאמרו שירה זו בכל יום בסוף התפילה, וזה ישמור עליכם. ואכן, כך היה.

ג. פירוש השירה

האזינו השמים, **נְאֻךְ רַה**; לפי רש"י וראב"ע ורמב"ן (ועוד), השמים והארץ קיימים לעולם – ותשמע הארץ, **אֲמַר־פִּי**: לכן הם העִדִים לברית הדברים, גם לברכה ולקללה (ד', כ"ו; ל', י"ט), וגם לשירה הצופה עתיד קשה, אחרי מות משה (ל"א, י"ט, כ"ח) – לכן, השירה, שהיא עצמה עִדוּת, נפתחת בבקשת האזנה, לעִדִים.

יַעֲרֹף מַטֵּר, לְקַחִי; דברי הלקח (=המוסר) ירדו כמו גשם בערפל, ברוך, ולא בסערה.

תִּזְלַט, אֲמַרְתִּי; אַמְרָה = לַקַּח = דברי מוסר הנאמרים במשל ובשיר.

עֵינָם עַל־דְּשָׂא; כגשמי סערה היורדים על דשא ועשב, ברוך;

וּכְרַבִּיבִים עָלַי עֵשֶׁב; רביבים הם גשמי החורף הרבים היורדים אחרי שצמח העשב, בניגוד לגשמי הַיּוֹרֵה הַנִּיתְכִים בעוז על אדמה חשופה ויבשה, לפני העשב.

כִּי שֵׁם ה', אֶקְרָא; כִּי = כֵּן; אֲכֹן, יֵשׁ לַפְתּוֹחַ בְּקִרְיַת שֵׁם ה', ולתת לו גד לה (=ברכה), וכך נהג עזרא, לפני קריאת התורה – "ויברך עזרא את ה' האלהים הגדול, ויענו כל העם: אמן, אמן" (נחמיה ח', ו').

הַצֵּר, תַּמִּים עָלוּ; צר הוא כינוי לה', כי אינו זר, ואפשר להישען עליו, ולבטוח בו (רס"ג);

כִּי כָל־דַּרְכָיו, מִשְׁפָּט; כִּי = כֵּן; אֲכֹן, מַעֲשֵׂהוּ תַמִּים, וְכָל דַּרְכָיו בְּמִיֶּדֶה = בְּמִשְׁפָּט;

אֶל־אֲמוֹנָה, וְאֵין עֹל; אֲמוֹנָה = בִּיטְחוֹן וְיוֹשֵׁר, שֶׁאֵפְשֵׁר לְחֹשֶׁשׁ בָּהֶם אֲמוֹן; לְהַאֲמִין = לְסַמּוֹךְ.

צַדִּיק וְיֹשֵׁר, הוּא; המסורה מונעת את הצירוף 'לא-שחת לו, **בְּנִיו מִמָּם**; בניו, על ידי פיסוק הטעמים; גם בנים משחיתים נקראים 'בנים' (וכך גם באונקלוס וברש"י); המסורה קוראת: שחת לו? (=ל-ה')? לא! המם הוא של בניו; מחזיק בדרכו המפותלת, כמו פתיל מסובב, לא ישר.

דוֹר עֶקֶשׁ, פִּתְלַתֵּל; המסורה שימרה את ה"א השאלה מוגדלת, וכמילה בפני עצמה – כך מועצמת התמיהה הגדולה על העם, ועל התנהגותו; נבל הוא גם רשע, וגם לא חכם – החכמה והטוב הולכים יחד;

הלוא-הוא אביך קִנְךְ,

הוא עֶשֶׂה, וַיִּכְנֹךְ;

זכר ימות עולם,

ינ שנות דר-נדר;

שאל אביך ויגדך,

זקניך, ויאמרו לך;

בהנחל עליון גוים,

בהפרידו, בני אדם;

ב גבלת עמים,

למספר בני ישראל;

כי חלק ה' עמו,

יעקב, חבל נחלתו;
ומצאָה בארץ מִדְּרַר,

בתה, ילל ישמן;

יסבבנה, יבוננה,

יצרנה, כאישון עינו;

כנשר יעיר קו,

על-גוזליו ירחף;

קונה = יוצר, כמו שבח הבורא, "קנה שמים וארץ" (בראשית י"ד, י"ט);

הוא יצר אותך, ועיצב אותך (אולי גם לפי מתכונת שלך).

כאן תחילת השירה עצמה, אחרי הקריאה לעדים, אחרי הברכה ל-ה';

ואחרי פתיחת השבח על צדקת הבורא אתנו; עלינו לזכור היסטוריה,

ומסורת דורות מפי האבות והזקנים – רמז לתולדות בספר בראשית;

'זקנים' הם זקני המשפחה (סבים), וגם מנהיגי משפחות ושבטים.

א-ל עליון הוא שהנחיל ארצות גויים, ככתוב בבראשית (י', ל"ב) "ומאלה נפרדו הגוים בארץ אחר המבול" – בני נח הם בני אדם;

בספר "תולדת בני נח" (בראשית י') מופיעים 70 שמות עמים בעולם,

וכנגדם מופיעים בסוף בראשית (מ"ו) 70 בני ישראל הבאים מצרימה,

כי ה' בחר ביעקב להיות עמו ונחלתו, כנגד כל העמים – 70 מול 70; (רש"י ורשב"ם)

השירה פוסחת על פרעה ועל מצרים, וגם על יציאת מצרים – מדלגת

ישר מבראשית, מבחירת ישראל, אל המדבר המיילל ברוחות שממה,

שם הקיף ה' את עמו מסביב, בנה אותו כעם, וגם לימד אותו בינה,

(יבוננהו מלשון בינה, אונקלוס ורש"י), ושמר עליו בהשגחת עינו.

יעיר=ישמור (כמו באיוב ח', ו), או יעורר, יוביל וינהיג (רס"ג, רש"י וראב"ע);

נחלקו קדמונים ב"רוח ... מרחפת", אם מנשבת בסערה (אונקלוס), או דוה בשקט (רש"י לבראשית א', ב', וגם כאן); אבל "רחפ כל עצמתי ..."

האבות התמודדו עם אלילי בבל ומצרים, אך לא פחדו משדים, ולא סערו (=לא פחדו) מעירים ומזיקים.
(ראב"ע): תשי = תנשה, כלומר: תשכח ותעזוב; (בצורת הפסק, "תשי" במקום 'תה'); מחולל = יולד; 'אבינו שבשמים' המוליד והיוצר את בניו.

ה' הרחיק (רס"ג) את בניו ובנותיו, בגלל הכעס, שהם מכעיסים.

'הסתר פנים' הוא סילוק ההשגחה המיוחדת, ואבדן הישועה –

ב'הסתר פנים', 'אחריתם' תלויה בחוקיות ההיסטוריה הכללית, במצב כזה צפויה "חרב מתה כת" על "דור תה כת";

בנים, שלא ניתן לסמוך עליהם (אמונה = ביטחון ויושר);

הם הכעיסו את ה' באיליים קטנים ובהבלים – בשונה מהקללות,

שם (כי-תבוא) מתואר גודש של חטאים גדולים ומקיפים –

וה' יכעיס את בניו בשכנים הרעים, שאינם ראויים לשם 'עם' –

בשונה מהקללות, שם מתואר "גוי מרחק מקצה הארץ" (=מעצמה);

אש של מלחמה הרסנית, שתשרוף את הארץ ואת יבוליה, ותיקד, עד-שאול תחתית; הוא עולם המתים, שמתחת לארץ,

ועד השדות הרחוקים שביסודות (=לרגלי) ההרים;

אוסף עליהם רעות של מלחמה (ושל מצור) –

אכ לי רעב, ופגועי לחימה מירי חיצים, רשפי קשת ורשפי אש, 'מזי', יחידאי במקרא (רש"י);

'מזז' = מצץ (על פי הערבית); והמוני מתים במגפות (דבר), שפרצו בעיקר במלחמות מצור;

חדשים מקרב באו,

לא ערם אבתיכם:

צר ילדך תשי,

ותשכח אל-מחללך:

וירא ה' וינץ,

מכעס בניו ובנתיו: ויאמר –

סתירה פני מהם,

ארא מה אחריתם;

כי דור תה כת המה,

בנים, לא-אמן בם:

הם קנא ני בלא-א-ל,

עסוני בהבליהם;

ואני קניאם בלא-עם,

בגוי נבל כעיסם:

כי אש קדחה באפי,

ותיקד, עד-שאול תחתית;

ותאכל ארץ ויבל,

ותלהט, מוסדי הרים:

סה עלימו רעות,

חצי, אכלה-ם:

מזי רעב, לחמי רשף,

וקטב מירי;

(ירמיהו כ"ג, ט'), משמעו 'סער' – וה' חופף על עמו ב'כנפיו' = בענן ואש.

כאשר יפרוש כל אחד מגוזליו את כנפיו, וילמד לעוף, יוביל אותו הבוגר,

כמו להקת נשרים, שעפים אחרי הנשר המוביל ('אה' = יובילה), כל אחד על אברתו שלו אחרי המוביל (אברה = כנף); והנמשל –

ה' ינחה את עמו לבדו, בלי כוח זר, ובלי השפעה זרה,

ואין עם ה' שותף אחר; או: ואין עם ישראל "אל נכר" (ראב"ע).

ה' יעלה את עמו על מות, שדות ארץ ומרחביה לאכול תנובותיה;

דבש תאנים ושמן זיתים, שגדלים בהר הסלעי.

בקר וצאן בארץ יניבו חלב וחמאה לרוב;

'חלב' בהכללה הוא בשר שמן ומשובח; 'רים' הם כבשים מפותמים

וגם מרחבי מרעה דשנים, כמו הבשן; 'עת דים' הם תיישים חזקים, שמקדימים ומובילים את העדר; ('ע ד' דומה לעתיד', הובלה);

גרעין חטה דשן, כפול כמו ליות – בארץ יתן ה' חטה משובחת, ותשתו יין אדום ('חמר' = אדום).

שפע עלול להשחית! שומן הוא משל למי שלוקח יותר מהראוי;

ית – סית, קפלי שומן מכסים את הגוף;

וינל = לשון ביזוי, דברי נבלה – לא רק נטש, גם בעט וביזה;

קנאה = כעס – להקניא = להכעיס;

פחד ממזיקים, שדים, עירים עלול להביא פולחן זר ושפל;

יפר כנפיו, יקחה,

אה, על-אברתו:

ה', בدد ינחנן,

ואין עמו אל נכר:

ירבה על-מותי ארץ,

ויאכל תנבת די; וינקה דבש מסלע,

ושמן מחלמיש צר:

חמאת בקר וחלב צאן,

עם חלב רים ואילים

בני בשן, ועת דים,

עם חלב ליות חטה,

ודם ענב תשתה-המר:

וישמן ישרן ויבעט,

שמנת, עבית, ית;

ויטש אלוה עה,

וינל צר ישעתו:

יקנאה זרים,

בתועבת כעיסה:

ויזבחו לשדים לא-לה,

אלהים לא ידעם;

וְשֵׁן הַמֶּת אֲשֶׁלַח-ס,

עם-הַמֶּת זַחְלֵי עַפְר:

מַחוּץ תָּ לַ-חֶרֶב,

וּמַחְדָּרִים, אֵימָה;

גַּם-בַּחֹר גַּם-בַּתּוֹלָה,

יֹנֵק, עַם-אִישׁ שִׁיבָה:

אִמְרָתִי פְּאֵיָהֶם,

שׁ יִתָּה מְאֹנֹשׁ זְכָרָם:

לִּי כַעַס אֹיֵב גַּר,

וְ-יִנְיָ רַ צְרִימוֹ,

וְ-יִאֲמְרוּ - יִדְנָ רָמָה,

וְלֹא ה', עַל כָּל-זֹאת:

כִּי-גֹי אֲבָד עֲצוֹת הַמָּה,

וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה:

לִּי חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת -

יְבִינֹ לְאַחֲרֵיתָם:

אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלְפִי,

וּשְׁנַיִם יִנְיִסוּ רַבְבָּה,

אִם-לֹא כִי צָרָם מִכָּרָם,

וְה', הַסְּגִירָם:

כִּי לֹא כָצָרְנִי, צָרָם,

בַּהֲמוֹת וְזוּחֵי עַפְר, תְּנִינִים
וְנַחְשִׁים וְחַיּוֹת, הֵם מִשַׁל יְדוּעַ
לְצַבֹּאוֹת לֹחֲמִים (רַמְבַּ"ם,
הַלְכוֹת מַלְכִים פֶּרֶק י"ב, א');

בַּמַּלְחָמוֹת מִצּוֹר, הַחֶרֶב מִ-לֵּת
בַּחוּץ, וְהָאֵימָה בַּפְּנִים,

אִין הַבְּדֵל בַּמִּצּוֹר בֵּין בַּחוּרִים
לֹחֲמִים, לְבֵין נְשִׁים, תִּינוּקוֹת
וְזַקְנִים;

חֲשַׁבְתִּי - פְּאֵה אֹתָם =
אֲשַׁלְּכֶם לְ- ה', לְהַפְקֵר (רַש"י),
וְאִף לְקַצֵּה הָעוֹלָם ('אָה' =
קָצָה; ר' יְהוּדָה חֵיּוֹג' בַּסֵּפֶר
הַשּׁוֹרְשִׁים לְאַבְנֵי גִנְאָח); לְפִי
רַש"י, זֶה רַק מַחֲשָׁבָה, וְלִפִּי רַמְבַּ"ן
כִּךְ גַּם קָרָה, בַּגְּלוּיּוֹת - אֲבָל ה'
לֹא הַשְּׁבִית זְכָרְנִי

בַּגֹּל "כַּעַס אֹיֵב"; (הַקִּיּוּם
הָאֲנוּשִׁי בְנוֹי עַל זִיכְרוֹן מִדוֹר
לְדוֹר);

כְּמוֹ בַּתְּפִילַת מֹשֶׁה בַּחֲטָא הָעַגַל
וּבַמְּרַגְלִים ("לִמָּה יֹאמְרוּ
מִצְרַיִם"),

פֶּן יִתְכַחֲשׁוּ אֹיֵבֵיהֶם וְיִתְנַכְּרוּ
(לְהַשְׁגַּחַת ה' עַל יִשְׂרָאֵל),

וְכִדִּי שֶׁלֹּא יִתְגַּאוּ בְּנִיצְחוֹנָם, יִהְיֶה
עֲצָם קִיּוּמוֹ שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל
מוֹבַטַח

בְּכָל מִצְבָּ, בַּגֹּל שֶׁם ה' הַנִּקְרָא
עֲלָיו;

'עֲצָה' בַּמִּקְרָא, הִיא חֲכָמָה וּמוֹסֵר
גַּם יַחַד.

'אַחֲרֵיתָם' הִיא גּוֹרֵלִם הַהִיסְטוֹרִי
- תְּבוּנָה מוֹסְרִית מִלְּמַדָּת,

שֶׁתְּבוּסָה מִתְּחִילָה בַּהֲתַפְרָקוֹת
פְּנִימִית וּבַהֲסַתֵּר פְּנִיָם, וְלֹא
יִתְרוֹן כּוֹחַ מִבִּיא נִיצְחוֹן, אֲלֹא

מִנוּסַת הַמּוֹבְסִים, אַחֲרֵי
שֶׁאֵיבְדוּ אֶת כּוֹחַם הַפְּנִימִי, וְאֵת
בִּיטְחוֹנָם בְּשֵׁם ה';

ה' הַסְּגִיר אֶת עַמּוֹ בַּגֹּל
חֲטָאֵיהֶם, כִּי הוּא מִקּוֹר הָאִמְת
וְהַצְדִּיק;

"צָרָם" שֶׁל הָעַמִּים, הוּא מִי
שֶׁהֵם בּוֹטְחִים שֶׁלְעוֹלָם לֹא יַפְעֵל
נִגְדָם;

וְאֵיבֵינוּ, פְּלִילִים:

כִּי-מִגִּפְן סָדָם גִּפְנָם,

מִשְׁדַּמַּת עַמְרָה,

עֲנַבְמוֹ עֲנַב־רוּשׁ,

שׁ לֵת מִרְדַּת לְמוֹ:

חֲמַת תְּנִינָם יֵינָם,

וְרֹאשׁ פְּתָנִים כְּזָר:

הַלֹּא-הוּא מִסַּע עַמְדִּי,

חַת ס, בְּאוֹצְרֹתֵי:

לִי נֶקֶם וְשָׁלָם,

לְעֵת, תָּמַט רַגְלָם;

כִּי קָרוֹב יוֹם אֵיָדָם,

וְחָשׁ, עֲתֹדֵת לְמוֹ:

כִּי-יִדְּיֵן ה' עַמּוֹ,

וְעַל-עַבְדָּיו יִתְנַחֲם;

כִּי יִרְאֶה כִּי-זֹלַת יָד,

וְאַפְסִי, עֲצָר וְעֵז ב:

וְאִמְרוּ - אֵי אֶל־לֵהִימוֹ?

צָר, חֲסִי בּוֹ?:

אֲשֶׁר

חֲלָב זְבַחִימוֹ יֹאכְלוּ,

יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם,

וְאוֹיְבֵינוּ שׁוֹפְטִים אֹתָנוּ כִּי ה'
הַסְּגִיר אֹתָנוּ בִּידָם; פִּירוּשׁ אַחֵר
- הַשְּׁלַמַת 'לֹא' בַּתְּקַבּוּלַת -
וְאוֹיְבֵינוּ 'לֹא' שׁוֹפְטִים בְּאִמְת
(רַאב"ע);

אוּ, 'אוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים', כִּרְשַׁעַת
סָדָם, בְּאַכְזָרִיוֹתָם וּבְגֵאוּתָם.

רוּשׁ = רַעַל; אֲשִׁכּוּלוֹת עַנְבִּי
מִרוּרִים יְבִיאוּ קֶץ לְאוֹיְבִים
כְּסָדוּם וְעַמּוּרָה;

אַכְזָרִיוֹת הָאוֹיְבִים כְּמוֹ חֲמַת
תְּנִינִים וְאַרְסֵי נַחְשִׁים, זֶה שִׁיכּוּרֹן
יֵינָם;

חֲשַׁבּוֹן הַדְּמִים יִנְקָם בְּעַת הַקֶּץ
הַחַת ס וְהַמִּס בְּסוּד ה',
'בְּאוֹצְרוֹתָיו'.

עַל רַשַׁעַת הַגּוֹיִים וְעַל אַכְזָרִיוֹתָם
שְׁמוֹר עִם ה' גִּמְלָה "נֶקֶם וְשָׁלָם",
לְעֵת הַיָּעֵדָה, כְּאֲשֶׁר תִּתְמוּטַט
יְצִיבוֹתָם;

אַכְנֵן אֲזִי קָרוֹב יוֹם נִפְלֵתָם
וְאַסּוֹנָם; 'אֵיָד' = אִסּוֹן;

וְאֲזִי, מִהֲרָה יְבִיא עֲלֵיהֶם הַגִּמְלָה
הַמִּי עַד לָהֶם;

אַכְנֵן אֲזִי יִדּוֹן ה' אֶת עַמּוֹ בְּמִידַת
הַרְחָמִים, וְיִדּוֹן נֶקֶם בְּגוֹיִים
(רַאב"ע);

יַעֲצוֹר אֶת ("יִתְנַחֵם עֲלֵי") הַדִּין
הַקָּשָׁה עַל (יִשְׂרָאֵל=) עַבְדָּיו;

"זֹלַת" = 'זֹלָה', לָה כּוֹחַ,
הַלְכָה וְנַעֲלָמָה יִכּוֹלֵת עַמִּידָתָם
(רַאב"ע),

וְאַפְסִי נוֹשַׁע וְנַעֲזָר, כִּי אִין עוֹצֵר
(=שׁוֹלֵט) וְעוֹזֵר, וְאִין מוֹשִׁיעַ
לְיִשְׂרָאֵל.

"וְאִמְרוּ" הָאוֹיֵב (רַס"ג, רַאב"ע,
רַשְׁב"ם וְרַמְבַּ"ן) - יֵה ה' אֶל-
לוֹהֵי יִשְׂרָאֵל?

שׁוֹב כְּתַפִּילַת מֹשֶׁה עַל חִילוֹל
הַשֵּׁם בְּמָה שִׁיאֲמְרוּ הַמִּצְרַיִם
וְהַגּוֹיִים,

אֲשֶׁר יִלְעַגּוּ, וְיֹאמְרוּ - "מִבְּלַתִּי
יִכְלַת ה'..." (בְּמַדְבַּר י"ד, ט"ז),

וְיִדְבְּרוּ עַל ה' בְּלִשׁוֹן אֱלִילִית שֶׁל
בִּיזוּי וְהַשְּׁפָלָה, כְּאִילוֹ אוֹכֵל זְבַחֵי
הַמִּקְרִיבִים, וְשׁוֹתָה יֵין
שְׁמַנְסִכִים, וְאִינוּ מוֹשִׁיעַ -

יקומו ויעזרכם, אולם לפירוש רש"י – "ואמר" ה' על אלילי העמים, שאין בהם ממש, לא יעזרו, לא יעניקו מסתור, ולא יושיעו; בעת הישועה – ראו I עתה – כי אני אני הוא, ואין אלהים עמדי; ואני מית ואֶחֶיה, מִחֲצַתִי ואני אָרְאָ, ואין מִדֵּי מִצִּיל: כִּי-אֶ־אֱלֹהִים-שָׁמַיִם יָדִי, ה' יֵ־אֵאת "היד החזקה" אל השמים כדרך הנשבעים, ואמרת – חִי אֲנֹכִי לַעֲלָם: ובלשון שבועה ("חִי אֲנֹכִי לַעֲלָם") יתחייב להושיע את עמו; אִם-שׁוֹתִי בָרַק חֲרָבִי, חרב ה' כבר מבריקה ומחודדת ("שנותי" = שיננתי), וידו החזקה אוחת במשפט גַּם ל מול רשעת האויבים; שִׁיב נָקָם לְצָרִי, וְלֹמַנִּי, אֶשְׁלֵם: אֶ־יִרְחֹצֵי מַדָּם, וְחֲרָבִי, תֹאכַל בָּשָׂר; מַדָּם חָלַל וּשְׁבִיחַ, מֵרֹאשׁ, רַעוֹת אוֹיֵב: שִׁיב נָקָם לְצָרִי, וְכִרְאֲדָתוֹ, עֲמוֹ; ה' יכפר אדמתו ועמו (רס"ג ורש"י); יטהר עמו על אדמתו (ראב"ע); או – יכפר דמי עמו שנשפכו על אדמתו (רשב"ם); ויש מפרשים 'מִחָה דַמְעַת עֲמוֹ' (ח"א גינזברג לפי האוגריתית, כעין דברי הנביא, ישעיהו כ"ה, ח' – לַע הַמִּנֹּת לְנִצָּחַת, וּמִחָה... ה' דמעה מעל כל פנים, וְחָרַת עֲמוֹ יִסִּיר מֵעַל כָּל הָאָרֶץ, כִּי ה' דַּרְרָה).

כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולרב יואל בן-גון התשע"ז
עורך: אורי יעקב בירן
בית המדרש הווירטואלי
מיטודו של
The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash
האתר בעברית: www.vbm.etzion.org.il
האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org>
משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
דוא"ל: office@etzion.org.il